
Petheő Attila:

A csehszlovákiai magyar közösség helyzete az 1918-1924 között megjelenő magyarországi református lapokban

Abstract

The purpose of my study is to observe the development of Hungarian public life in Czechoslovakia after World War I. from the perspective of the motherland of a Hungarian religious minority group. The main focus of the study is the situation of the Slovakian Reformed community of the period. I will touch upon the general situation in Slovakia and the emerging viewpoints following the Council's decisions. So far, we have not found any publication related to the era where the situation of certain parts of the nation-state is presented from the point of view of Hungary and other attached territories. In my study, I intend to research the news dealing with the Hungarian people and regions of Czechoslovakia which can be found in the Sárospatak Reformed Papers, the Protestant Review and the Transdanubian Protestant Papers, until the Legislative Council of Léva in 1923.

Keywords: Slovakian Reformed community, Hungarian in Czechoslovakia.

Trianon a magyarság történetének egyik legnagyobb tragédiáját jelentette. A szomszédos országokhoz csatolt magyarság Románia után a legnagyobb lélekszámban Csehszlovákiához került. A 8-9 milliós Csehszlovákiában 3 millió német és 1 millió magyar lakott. A Trianonban Csehszlovákiához csatolt Felvidék korábban sosem élt önálló állami életet, gazdaságilag és szellemileg is Budapesthez kötődött. A korábbi észak-magyarországi területek és a magyar Alföld gazdasági tekintetben erősen egymásra voltak utalva. Itt mindvégig szűk maradt a felső vagyonos és szellemileg képzett, politizáló társadalmi réteg. A tisztviselők, állami alkalmazottak, értelmiségiek zöme nem kapta meg a csehszlovák állampolgárságot. A szlovákiai magyar középosztályt hatalmas csapás érte ezzel. Ezt az elveszett értelmiségi és tisztvi-

selői kart munkásokból és parasztokból tudták csak pótolni. Ez a változás nagyban átalakította az értelmiségi szemléletet, szűkült a polgárság köre, emellett megváltozott a vélemény a világról és a társadalmi szükségletekről egyaránt. A többségben levő katolikusság püspökeinek többsége Magyarországra távozott, és a három református egyházkerület magyar többsége is több gyülekezetben vezető nélkül maradt. A békekonferencia főhatalmai az új államok rendszerének szerves részeként tekintettek a kisebbségvédelemre, de a kisebbségi jogok nemzetközi garanciája nem szorítkozott a minden téren megvalósítandó állampolgári egyenlőségre.¹

A korszak szakirodalmát kísérve arra lehetünk figyelmesek, hogy a Trianont vagy Csehszlovákia létrejöttét követő évekből nagyon kevés az olyan feldolgozás, amely a magyarországi politika és a csehszlovákiai magyar lét kapcsolatát vizsgálná. A szakirodalomban jószerével csak arról lehet olvasni, hogy a felvidéki magyar politizálóknak milyen kapcsolata volt a magyarországi politikával. Magyarországról várták az utasításokat, illetve a pénzt is szervezeteik működtetésére. A tisztviselők, tanárok, vasutasok nem tudták, hogy hová fognak tartozni, és tulajdonképpen 1920-ig magyar alkalmazottaknak tekintették magukat. Ennek a társadalmi rétegnek a tagjai közül került ki az a 102.000 ember is, aki 1920 végéig Magyarországra menekült.² A közigazgatásban drasztikusabb döntéseket hoztak, ugyanis a megyei, járási és helyi önkormányzatok képviselőtestületeit feloszlatták, s biztosokat, illetve tanácsokat állítottak a helyükre.³ A kinevezéseknél nem vették figyelembe az államfordulat előtt létezett politikai pártokat, de igyekeztek megnyerni a társadalmi, gazdasági, egyházi és kulturális

¹ Galántai József: Háború és békekötés. IKVA, Bp.1992. 133.p. Az egyházvezetőkkel kapcsolatos változásokról lásd: Somogyi Alfréd: Egyházvezetőink kezdeti tapasztalatai a janus-arcú csehszlovák államhatalommal. in: *Kettős kisebbségben: A Selye János Egyetem Református Teológiai Kara és Partiumi Keresztyén Egyetem nemzetközi tudományos konferenciájának tanulmányai*. Komárno: Univerzita J. Selyeho, 2014, 201-220. p.

² Angyal Béla: Érdekvédelem és önszerveződés. Lilium Aurum, Somorja, 2002. 30. p.

³ Magyarok Csehszlovákiában 1918-1938., szerk.: Borsody István, Méri Ratio, Somorja, 2002. 56-57. p.

élet jeles személyiségeit.⁴ A helyi és regionális politikában nem tudták teljesen megkerülni a magyarokat. Erre utal, hogy bár az új szlovák megyék élére csak szlovák ispánok kerültek, a megyei bizottságokba magyar nemzetiségű személyek is meghívást kaptak. Pozsony- és Komárom megye ideiglenes bizottságába került be például Kürthy Lajos báró, Bartal Aurél volt főispán, vagy Szüllő Géza.⁵

Trianon után a csehszlovákiai magyar reformátusság elesett hagyományos oktatási központjaitól, de az egyház szervezetéből is kiszakadtak. 492 református gyülekezet és 3237 rendszeresített lelkészi állás került évszázados történelmi beágyazódottságából az új államalakulatként létrehozott Csehszlovákiához. A 223.168 református lélek, 449 magyar, 12 vegyes és 31 szlovák nyelvű gyülekezetben élte életét. A békediktátum három református egyházkerületet érintett: a dunántúlit nyugaton, a tiszáninnenit középen és a tiszántúlit keleten.⁶ Raffay Sándor, a Protestáns Szemle békeszerződés után kiadott számában magyar nemzeti egységre szólította a reformátusokat és katolikusokat: „Jövőnk reménységét a magyar keresztyénségnek a közelmúlt eseményeiből leszűrt ama komoly tanulsága is erősítheti, hogy nagy nemzeti és kulturális érdek követeli a magyar keresztyén egyházak testvéries együttműködését és egymást támogató összesimulását.”⁷

A csehszlovák állam már 1919 szeptemberében hivatalosan felvette a kapcsolatot a református egyházzal. Stunda István (Štefan Štunda) minisztériumi titkár, később kormánytanácsos, szeptember 8-án, Kassán felkereste Révész Kálmán püspököt a szlovenszkói tejhatalmú miniszter megbízásából. Elmondta, hogy a csehszlovák állam elismeri a református egyház autonómiáját, elismeri az egyház hivatalban lévő vezetőit, elismeri az egyház magyar nyelvű mivoltát és kész továbbra

⁴ Angyal Béla: Magyar szervezetek és mozgalmak Csehszlovákiában 1918-1921. Fórum Társadalomtudományi Szemle 2000/1. szám.

⁵ Simon Attila: Az elfeledett aktivisták, Somorja, 2013. 24. p.

⁶ Mgr. Lévai Attila, PhD – ThDr. Somogyi Alfréd, PhD: A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház története 1918–1938. – 1., Selye János Egyetem Református Teológiai Kara, Komárom, 2015, 17. p.

⁷ Protestáns Szemle, Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Kiadványa, felelős szerk. Madai Gyula, PSZ 1920, Bp.1921., XXXII.évf., 1-10.füzet, 2. p.

is folyósítani a Magyarországtól kapott állami segélyeket, de feltétlenül elvárja, hogy a megszállt területek reformátussága önálló egy egyházzá szervezkedjen, vagyis hozzák létre a szlovenszkoí református egyházat és a lelkészek tegyenek hűségesküt a csehszlovák államnak.⁸ Érdeemes egy pillanatra elidőznünk az új hatalom végrehajtójaként felépő Stunda István személyénél, aki korábban tehetségének és jó előmenetelének köszönhetően, a sárospataki gimnázium elvégzése után Révész Kálmán püspök titkára lett. A Sárospataki Református Lapok egyik számában még Bázélből ír kritikus sorokat és magáról, mint magyar protestantizmus hívéről szól: „Csupán a zürichi gyűlésen történteke szorítkozom s ezzel kapcsolatosan arra, ami ránk, magyar protestánsokra tartozik legelsősorban. ... Mégis minden tőlem telhetőt felhoztam és igazoltam a magyar protestantizmust.”⁹ A 1920. évi, júliusi püspöki beszámolójában, a már Miskolcra menekített püspöki hivatalt vezető, őszig még Kassán maradó Révész Kálmán püspök jelzi, hogy május 1-én Stundát, mint miskolci segédlelkészt – a pozsonyi minisztérium indítványára – az Ung megyei tót nyelvű egyházak lelkészei egyetértésével megválasztották az evangélikus vallású minisztériumi előadó mellé a református ügyek titkárának. Stunda segédlelkész, mint illetékes püspökétől, engedélyt kért Révészről az állás elfoglalására, aki ezt abban a reményben adta meg neki, hogy Stunda, mint miniszteri titkár, református egyháznak nagy szolgálatokat tehet. A püspöki jelentésben Révész azt vallja, hogy „s ehhez még csak annyit kell általánosságban mondanom, hogy Stunda úr a hozzá kötött reményeknek minden tekintetben becsülettel megfelelt.”¹⁰ Ebből az esztendőből a legnagyobb gondot Magyarországról nézve az jelentette, hogy a cseh megszállás alatt levő gyülekezetekben a lelkészek és tanítók a postához nehezen jutnak és az adóhivatal nem fizeti nekik a kongruát és háborús segélyeket.¹¹ Léván 600 református tett esküt a

⁸ Mgr. Lévai Attila, PhD – ThDr. Somogyi Alfréd, PhD: A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház története 1918–1938. – 1., Selye János Egyetem Református Teológiai Kara Komárom, 2015, 22. p.

⁹ Sárospataki Református Lapok, 1919. május 19-26., 106. p.

¹⁰ Sárospataki Református Lapok, 1921.III.10., XVI.évf., 2.szám, 10. p.

¹¹ Sárospataki Református Lapok, 1919.I.26-II.2., XV.évf., 4-5.szám, 22. p.

templomban BIRTHA JÓZSEF lelkipásztor vezetésével, hogy magyar voltak, nyelvüket soha meg nem tagadják, hazájukhoz örökké hűek lesznek, idegen államalakulatot soha el nem ismernek, az idegen megszállás ellen örökké tiltakozni fognak, és ha az idő eljön, életüknek és vérüket áldozzák a magyar haza szabadságáért. A lelkészt a cseh parancsnokság elfogatta, majd kiszabadulva, kénytelen volt Léváról elmenekülni.¹² Ugyanez a BIRTHA JÓZSEF, Magyarországon már, mint országgyűlési képviselő tesz tanúbizonyságot honszeretetéről, mikor 1921 márciusában interpellációt intéz a külügyminiszterhez a csehszlovákiai reformátusok védelmében. Erre válaszul GRATZ GUSZTÁV külügyminiszter kijelentette, hogy a kétoldalú tárgyalásokon a vallási kisebbségek ügye is elő fog kerülni.¹³ Júniusban ismételten a nemzetgyűlésben szólalt fel BIRTHA és a teljhatalmú szlovenszkói minisztert korholja. Tudatja az egybegyűltekkal, hogy az egyetemes magyar református egyház szétszakítása veszélyt jelent, ahogy az is, hogy önálló szlovenszkói egyházmegyéket hoztak létre. Elsőként utal tényszerűen arra, hogy a magyarországi és a felvidéki hittársak között ellentét feszül a kérdés megítélésében. Ahogy mondja: „Az egyetemes református konvent nemrég tartott ülésében elítélte a felvidékiek elszakadási törekvéseit és az egység fenntartása mellett foglalt állást. Hasonlóképpen cselekedett a dunántúli református egyházkerület is; ezután pedig a közép-szabolcsi református egyházmegye tiltakozott a felvidéki reformátusoknak a magyar egységből való kiszakítása ellen.”¹⁴ 1922-ben ismételten az elüldözött lévai lelkész körül forrt a levegő, mikor PATAY KÁROLY, barsi esperes az egyházi törvények szerint felszólította BIRTHÁT, hogy lévai lelkészi állását foglalja el. A lelkész az ekkor már a balatonkenesei püspöki hivatalban székelő Dunántúli Protestáns Lapban hozza le válaszul nyílt levelét, melyben kifejti, hogy mennyire fájó neki ez a határozat. „A gyülekezettől távollétem nem önkényes; az akadályok hazamenetelem útjából és családom útjából elhárítva nincsenek; távollétem sem erkölcsi, se vallási, se anyagi hátránnyal a gyülekezetre nincsen. Hiszen megfelelő és lelkiismeretes helyettesem van,

¹² Sárospataki Református Lapok, 1919.II.9-II.16., XV.évf., 6-7.szám, 29. p.

¹³ Dunántúli Protestáns Lap, Harmincketedik évf., Pápa, 1921. IV.17., 16.sz., 63. p.

¹⁴ Dunántúli Protestáns Lap, Harmincketedik évf., Pápa, 1921. 7.3., 27.sz., 105. p.

ki odaadó gondoskodással viseli szívén a gyülekezet erkölcsi, vallási és anyagi ügyeit, életét.” - írja Birta.¹⁵

1921-ben megalakították Komáromban a Dunáninzeni-, 1920-ban Kassán a Tiszáninzeni-, majd 1923-ban a Kárpátaljai egyházkerületet. E három egyházkerületből állt a Csehszlovákiai Református Egyetemes Egyház. A két világháború közötti három csehszlovákiai magyar református egyházkerület közül a Tiszáninzeni volt a legnagyobb, majd a Dunáninzeni egyházkerület és a Kárpátaljai egyházkerület következett. A Tiszáninzeni egyházkerület élén az I. bécsi döntésig Pálóczi Czinke István (1921-1929), Péter Mihály (1929-1932), Idrányi Barna (1932-1933) püspök állt, majd a korszak végéig Magda Sándor követte őket. A Dunáninzeni egyházkerületet Balogh Elemér vezette 1938 eleji haláláig, majd őt Sörös Béla követte a püspöki székben.¹⁶

1920. december 21-én a cseh megszállás alatt élő Kassán tartották meg szervezkedő gyűlésüket a reformátusok az Abauj-tornai-, Alsó- és felsőzempléni-, Gömöri- és Ungi egyházmegyék képviselőinek jelenlétében. A gyűlés kimondta a Szlovénországi Tiszáninzeni Református Egyházkerület megalakulását, a kerületet öt egyházmegyére — Abauj-tornai- (Szilice és Borzova a gömöri egyházmegyébe lépett át), Alsó- és felsőzempléni-, Gömöri- és Ungi egyházmegyére osztotta. Kimondták, hogy a Beregi-, Ugocsai- és Máramarosi egyházmegyék csatlakozását is szívesen veszik. A gyűlés püspökké Pálóczi Czinke István rimaszombati lelkészt, főgondnokká Lukács Géza gömöri egyházmegyei gondnokot választotta. Az egybegyűltek felterjesztést intéztek a csehszlovák kormányhoz a leendő lelkészek sárospataki teológiai tanulmányait, a nyugdíjasok, özvegyek és árvák járulékeinak utalványozását illetőleg.¹⁷ Pálóczi Czinke István püspököt hazafias szellemű püspöki székfoglaló beszéde miatt a csehszlovák hatóságok le akarták tartóztatni. A cseh képviselőház ülésén egy szlovák képvis-

¹⁵ Dunántúli Protestáns Lap, Harmincharmadik évf., Pápa, 1922. I.1., 1.sz., 1. p.

¹⁶ Filep Tamás Gusztáv: Péter Mihály és a szlovénországi és ruszinszlovák református egyház három nagy kérdése. In.: Tömösközi Ferenc (szerk.): Hit és közösség szolgálatában. Selye János Egyetem Református Teológiai Kara, Komárom, 2018. 73. p.

¹⁷ Sárospataki Református Lapok, 1921.III.10., XVI.évf., 2.szám, 16. p.

selő felhívta a kormány figyelmét a püspök beszédére, melyben azt mondotta, hogy a tótföldi kálvinista egyház magyar egyház, melynek feladata, hogy a magyar jelleget és kultúrát Szlovenszókban fenntartsa.¹⁸

Ugyanezen év szeptemberében a Dunántúli Református Egyházkerület Közgyűlése még ígéretet tett arra, hogy: „református hittestvéreink egyházi alkotmányunk értelmében továbbra is a magyarországi ref. egyház egyeteméhez és közelebből a mi dunántúli ref. egyházkerületünkhöz való tartozása továbbra is elismertessék és fenntartsásuk.”¹⁹ 1921-ben, a lap fejléce szerint, még mindig a Komáromban székelő szerkesztőség vegyes hírei között találjuk, hogy kerülő utakon és nem hivatalosan szereztek tudomást arról, hogy Balogh Elemér pozsonyi lelkészt választotta püspökké hét szavazatnyi többséggel a Dunántúli Református Egyházkerulettől elszakadni kényszerült Dunáninneni Református Egyházkerület. Alapos, tudós képzettségével, az átlagot messze felülhaladó nyelvismereteivel, külföldi összeköttetéseinnek lelkiismeretes és gondos ápolásával, tapintatos egyéni modorával, gyülekezeti, a hitélet terén végzett zajtalan, de eredményes munkájával már rég megszerezte lelkésztársai és világi embereink elismerését, amely rokonszenves méltánylás ebben a felelőségekkel teli időkben a püspöki székbe ültette – írja az új püspökről a lap.²⁰ Szilassy Béla főgondnok szavait idézik a dunántúli reformátusok lapjában, a beiktatás után néhány hónappal, aki székfoglaló beszédében kitért arra, hogy az új helyzetre való tekintettel hoztak döntést és minden erejükkel azon lesznek, hogy kiépítsék a szlovenszókai magyar református egyház egységét. Szilassy sorok közti kritikával is él, mikor azt mondja: „Legyen szabad azon reménnyel nézni a jövő elé, hogy a régi magyar egyetemes egyház kiépítésének nemcsak előnyeit ismertük meg, de hiányait is láttuk és egységes szervezetünk létesítésénél a mi életviszonyainknak megfelelően építjük ki konventünket.”²¹ A korabeli viszonyokról tanúskodik a Komáromi Református Egyházmegye 1921 novemberé-

¹⁸ Sárospataki Református Lapok, 1921.XII.25., XVI.évf., 35.szám, 179. p.

¹⁹ Dunántúli Protestáns Lap, Harmincegyedik évf., Pápa, 1920. X.10.,12.sz., 37. p.

²⁰ Dunántúli Protestáns Lap, Harminckettedik évf., Pápa, 1921. 4.17.,16.sz., 63.p.

²¹ Dunántúli Protestáns Lap, Harminckettedik évf., Pápa, 1921. 7.10.,28.sz., 111. p.

ben tartott közgyűléséről írt feljegyzés. A komáromi egyházközség tanácsstermében a határozatképességet meghaladó részvétel mellett, Tóth Kálmán esperes és Mohácsy János egyházmegyei világi tanácsbíró elnökölt. A közgyűlésen mindvégig jelen volt egy „csehszlovák” detektív felügyelő is.²²

A Szlovákiai Református Egyház 1922. május 17-18-i pozsonyi egyetemes konventjének pedig az önálló református lelkész- és tanítóképzés volt az egyik központi témája. A tanítóképző székhelyéül Komáromot, míg a teológia székhelyéül Rimaszombatot javasolták. A kormány azonban egy az evangélikusokkal közösen felállítandó lelkészképző mellett kardoskodott, de az 1923-as lévai zsinat ezt ismétleten elvetette. Az iskolaügyi bizottság megválasztása után az elnökség tizedik programpontként javasolta „Az Egyetemes Konvent felterjesztései közül a közös theologiai fakultás és lelkészkérdés ügye, a lelkészválasztásügyi bizottsághoz”²³ A Zsinat hetedik ülésnapján olvassa fel Kovács Alajos az iskolaügyi bizottság előadója, a köztársasági elnökhöz, a tanítók utánpótlása tárgyában benyújtandó felirat szövegét. Itt kifejtik, hogy az egyetemes református egyháznak az óhaja, hogy saját iskoláinak a tanítóit maga nevelhesse. A köztársasági elnöktől egy tanítóképző felállítására kérnek állami támogatást. Mindaddig, amíg ez meg nem történik, engedélyt kérnek, hogy Magyarországon végzett tanítók is betölthessék az állást.²⁴ Folyamatosan nagy gondot okozott a hiányzó tanítók pótlása. Nagysallóban például 1923-24-ben Kömley László tanító 150 gyermeket tanított szép eredménnyel. Egyéb dolgokkal is szembe kellett nézniük a református iskoláknak. A tanítók nem tudnak nyugdíjba menni, mert nem volt utánpótlás. A helyeket nem lehet betölteni, mert nem volt magyar tanítóképzés. Gondot okozott a honosítás, illetve a tanfelügyelők titkos minősítései, amelyek

²² Dunántúli Protestáns Lap, Harmincharmadik évf., Pápa, 1922. 1.29., 5.sz., 19. p.

²³ A Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház, Léva városában az 1923.évi június hó 17-ik napján megnyílt Törvényhozó Zsinatának Jegyzőkönyve, szerk.: Péter Mihály, 30. p.

²⁴ A Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház, Léva városában az 1923.évi június hó 17-ik napján megnyílt Törvényhozó Zsinatának Jegyzőkönyve, szerk.: Péter Mihály, 53. p.

következménye sok esetben az államsegély megvonása volt. Nehézségek adódnak a magyar nyelv és a hittan tanításánál, mert a szlovák nyelv és a reáltárgyak tanításával ezeket fokozatosan kiszorították. Nevét nem vállaló szerző írását közli folytatásokban a lap, amely betekintést enged a felvidéki helyzetbe: „A szlovák nyelv 6 félórát vett el a magyar és hittan óráktól. Két kis lányom jár a kassai lutheránus polgári leányiskolában. Szinte megható nézni, mennyire küzdenek felmaradásukért és magyarságukért ebben az iskolában a lutheránusok. Első évében kötelező volt két szlovák óra hetenként. De már karácsony táján két tanítónőjüket kiutasítanak a csehek. Nagy áldozattal állítanak helyettük másokat a lutheránusok. Év vége felé követelik a csehek, hogy a földrajzot és történelmet tótul tanítsák. A lutheránusok a szülék nagy ijedelmére azt mondják: inkább bezárják az iskolát. No, hagyják őket. De most szeptemberben ezzel a feltétellel engedik csak megnyitni”.²⁵ Hasonló keserű hangon írt beszámolót közöl a dunántúli lap is, amikor arról tudósít, hogy 1922 júniusában a csízi református népiskola vallásvizsgáját tartotta Ruszkay István tanító. Az iskolás gyermekekkel vizsgatárgyul a magyar Himnusz is elénekelt, amiért a gömöri megyei közigazgatási bizottság fegyelmi válaszmánysa szigorú vizsgálatot indított és Ruszkayt felfüggesztette állásából, s tőle fizetését is megvonta.²⁶

1922. május 17-én már határozatot is hoztak a teológia ügyében. Ez kimondta, hogy az egyház elsőrendű érdeke a teológia és a tanítóképző felállítása. Majd 1923-ban megszületett a visszavonhatatlan döntés: saját református teológia kell. Mindeközben a rimaszombati protestáns főgimnáziumot az állami támogatás elmaradása miatt, az eddigi fenntartó Rimaszombat várostól, a Kishonti Ágostai Evangélikus Esperességtől és a Rimaszombati Református Egyházközségtől átszállt az államra. Tulajdonképpen megfojtották. 1923. szeptember 1-től kezdődően, mint magyar tannyelvű reál-gimnázium, állami kezelésbe megy át az intézet, s az állam párhuzamos tót osztályokat állít föl. Az állam átveszi a képesített és igazolt cseh állampolgárságú tanárokat, s

²⁵ Sárospataki Református Lapok, 1921.XII.11., XVI.évf., 33.szám, 170. p.

²⁶ Dunántúli Protestáns Lap, Harmincnegyedik évf., Pápa, 1923. 6.3.,22.sz., 87. p.

fizetésüket már január 1-től visszamenően kiutalja.²⁷ Határozottabb hangvételű sorokban tájékoztat a sárospataki lap, mikor leírja, hogy az intézet tanárainak legnagyobb részét, mint megbízhatatlan elemeket, elbocsátották, és az iskola vagyonát kisajátította az állam, de meghagyták a tulajdonjogot. A nagyhírű főgimnázium épületében reál-gimnáziumot szándékozik a csehszlovák kormány nyitni, melyben még a ref. vallás tanítására is cseh oktatókat alkalmaznak. Ezzel a felvidék egyetlen protestáns magyar középiskolája is megszűnt.²⁸

1924. január 8-án Bertók Béla kárpátaljai püspök terjesztette a Református Egyház Egyetemes Konventjének kassai ülése elé a református teológia kidolgozott oktatási terveit, amit azok azonban nem fogadtak el, de megbízták Sörös Béla losonci lelkipásztort a teológiai képzés tanrendjének kidolgozásával.²⁹ A teológia nyitásával, azaz az önálló református magyar lelkészképzéssel kapcsolatosan sokan osztoztak a kormány álláspontján, akik Pozsonyban, az evangélikusokkal közös lelkészképző akadémiát kívántak alapítani. A kormányzat érve az volt, hogy egy ilyen intézmény erősítené a protestáns unió elvét, illetve a többnyelvű előadások hallgatása a hallgatók nyelvismeretét is gyarapítaná. Nem elhanyagolható szempontként az ügy támogatói azt vetették fel, hogy ezzel az alapítás anyagi terhe sem nyomná a református egyház vállát. A Csehszlovák Köztársaság a protestáns egyházaknak egy közös teológiai fakultást akar szervezni a pozsonyi egyetemen. Ez a tervzet semmi esetre se jó, de a cseheknek nagyon gazdaságos. A reformátusok már tiltakoztak ellene, tiltakoznak valószínűleg az evangélikusok is, de ahogy a cseheket ismerjük, a közös teológia mégis valószínűen meglesz – kommentálja ezt a sárospataki lap.³⁰ Míg a dunántúli lap a közös teológiának hírével már korábban foglalkozik, arról tényszerűen nyilatkozva egy rövid hírben t.i., hogy a csehszlovák kormány a pozsonyi egyetemen az evangélikus teológiával kapcsolatban református teológiát akar szervezni. A négy tanszék

²⁷ Dunántúli Protestáns Lap, Harmincnegyedik évf., Pápa, 1923. 10.28., 43.sz., 171. p.

²⁸ Sárospataki Református Lapok, 1923.II.25., XVIII.évf., 8.szám, 30. p.

²⁹ Popély Gyula: Ellenszélben. A felvidéki magyar kisebbség első évei a Csehszlovák Köztársaságban, Kalligram, Pozsony, 1995., 198. p.

³⁰ Sárospataki Református Lapok, 1923.V.20., XVIII.évf., 20.szám, 80.p.

fenntartásának költségeit az államra akarja ruházni, de a tanszék betöltésének jogát átengedi a református egyháznak. A két teológiának közös igazgatója lenne, váltakozva a református és evangélikus.³¹ Válaszul egyértelműen foglalkozott az 1924. augusztus 26-i kassai konvent egy saját erőből felállítandó lelkészképző főiskola megnyitásának lehetőségével. Az ünnepélyes megnyitóra 1925. szeptember 16-án³² került sor 22 hallgatóval. Ez az intézmény lett a két világháború közti magyarság egyetlen felsőoktatási jellegű tanintézménye, amit azonban a kormány 1926 őszén bezártak, de végleges megszűnését elkerülte a Presbiteri Világszövetség nyomásának köszönhetően. Fennállásának tizenhárom éve alatt egy új lelkészgenerációt bocsájtott szolgálatba, akik megállták helyüket a kisebbségi létben.

Felhasznált irodalom

- Angyal Béla: Érdekvédelem és önszerveződés. Lilium Aurum, Somorja, 2002.
- Angyal Béla: Magyar szervezetek és mozgalmak Csehszlovákiában 1918–1921. Fórum Társadalomtudományi Szemle 2000/1. szám.
- Borsody István (szerk.): Magyarok Csehszlovákiában 1918–1938. Méri Ratio, Somorja, 2002.
- Dunántúli Protestáns Lap, 32. évf., Pápa, 1921. 4.17.,16.sz.
- Dunántúli Protestáns Lap, 33. évf., Pápa, 1922. 1.29.,5.sz.
- Dunántúli Protestáns Lap, 34. évf., Pápa, 1923. 10.28.,43.sz.
- Filep Tamás Gusztáv: Péter Mihály és a szlovenszkói és ruszinszkói református egyház három nagy kérdése. in.: Tömösközi Ferenc (szerk.): Hit és közösség szolgálatában. Selye János Egyetem Református Teológiai Kara, Komárom, 2018.
- Galántai József: Háború és békekötés. IKVA, Bp.1992.
- Mgr. Lévai Attila, PhD – ThDr. Somogyi Alfréd, PhD: A Szlovákiai Református Keresztény Egyház története 1918–1938. – 1., Selye János Egyetem Református Teológiai Kara, Komárom, 2015.

³¹ Dunántúli Protestáns Lap, Harmincharmadik évf., Pápa, 1922.11.5.,45.sz., 180.p.

³² Lásd: Somogyi Alfréd: A Losonci Teológiai Akadémia tudományművelése. in: *Teológiai Fórum*. 8. évf, 1. sz. (2014), 92-125. p.

Péter Mihály (szerk.): A Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház, Léva városában az 1923. évi június hó 17-ik napján megnyílt Törvényhozó Zsinatának Jegyzőkönyve.

Popély Gyula: Ellenszélben. A felvidéki magyar kisebbség első évei a Csehszlovák Köztársaságban, Kalligram, Pozsony, 1995.

Protestáns Szemle, Magyar Protestáns Irodalmi Társaság Kiadványa, felelős szerk. Madai Gyula, PSZ 1920, Bp. 1921., XXXII. évf.

Sárospataki Református Lapok, 1919.I.26-II.2., XV. évf., 4-5. szám

Sárospataki Református Lapok, 1919.II.9-II.16., XV. évf., 6-7. szám

Sárospataki Református Lapok, 1921.III.10., XVI. évf., 2. szám

Sárospataki Református Lapok, 1921.III.10., XVI. évf., 2. szám

Sárospataki Református Lapok, 1921.XII.11., XVI. évf., 33. szám

Sárospataki Református Lapok, 1921.XII.25., XVI. évf., 35. szám

Sárospataki Református Lapok, 1923.II.25., XVIII. évf., 8. szám

Simon Attila: Az elfeledett aktivisták, Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2013.

Somogyi Alfréd: Egyházvezetőink kezdeti tapasztalatai a janus-arcú csehszlovák államhatalommal. in: *Kettős kisebbségben: A Selye János Egyetem Református Teológiai Kara és Partiumi Keresztény Egyetem nemzetközi tudományos konferenciájának tanulmányai*. Selye János Egyetem, Komárom, 2014.